

TEADUSTE AKADEEMIA
EMAKEELE SELTS
Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, Eesti
reg. nr 80075963
e-post es@eki.ee, tel 6449 331
www.emakeeleselts.ee

EMAKEELE SELTSI 83. TEGEVUSAASTA (2002)

I. Konverentsid, keelepäevad, ettekandekoosolekud, diskussioonid

1. Konverentsid

2002. aastal toimus Emakeele Seltsi (kaas)korraldamisel 2 konverentsi. 25. aprillil oli Tallinnas Küberneetika majas konverents “Eesti keel teaduskeelena ja Euroopa Liit”. Konverents korraldati koostöös Tallinna Teadlaste Maja ning Haridusministeeriumiga. Peeti 8 ettekannet: *Tõnu Tender* – “Eesti teaduskeel ja Euroopa Liit”, *Meelis Mihkla* – “Eestikeelsus infoühiskonnas”, *Merit Ilja* – “Euroopa Liidu õigusaktide eestindamisest”, *Arvi Tavast* – “Terminoloogiatöö valikuid”, *Sulev Mäeltsemees* – “Teaduskeele edendamise sotsiaalteaduste õppeprotsessis”, *Pirkko Nuolijärvi* – “Soome keel teaduskeelena”, *Mart Rannut* – “Eesti senine riiklik keelepoliitika ettevalmistustes ühinemiseks Euroopa Liitu”, *Anto Raukas* – “Eesti Entsüklopeedia eesti teaduskeele hoidjana”.

Murest eesti keele olukorra pärast algatasid konverentsist osavõtjad pöördumise avalikkuse poole ning kavandasid ettepanekud Vabariigi Presidendile, Riigikogule ja Vabariigi Valitsusele.

Konverentsi ettekanded ilmusid Tallinna Teadlaste Maja väljaandena (kogumik “Eesti keel teaduskeelena ja Euroopa Liit” Tallinn 2002, 96 lk).

27. juunil toimus Tartu Ülikooli õpetatud nõukogu saalis XXXV J. V. Veski päev teemal “Eesti keel infoühiskonnas”. Peeti 4 ettekannet: *Meelis Mihkla* – Kas eesti keelel on infoühiskonnas tulevikku?, *Ülle Viks* – “Mis kasu on keeleteadusele keeletehnoloogiast?”, *Kadri Muischnek*, *Heili Orav* – “Eesti keele korpused ja arvutileksikonid – mis on olemas ja mida veel vaja on?”, *Heiki Kaalep* – “Laiatarbe-arvutiprogrammid – eesti keeletehnoloogia õied”.

2. Keelepäevad

Emakeele Seltsi korraldusel või kaaskorraldusel peeti 8 keelepäeva. Eestis peeti 3 keelepäeva, kus esineti 5 ettekandega. Keelepäevad toimusid Kuressaare Vanalinna Koolis (*Silja Grünberg* – “Vadjalased, meie lähim sugulasrahvas”, *Eduard Väari* – “Liivlased ja nende keel”), Valga Vene gümnaasiumis (*Ilmar Tomusk* – “Töölase eesti keele oskusest”, *Asta Õim* – “Uut õppevara eesti keele õppijaile”) ja Viljandi Maagümnaasiumis (*Kairit Henno* – “Eesti perekonnanimede ajaloo”). Emakeele Seltsi liikmed esinesid aktiivselt koolides emakeelepäeva tähistamise üritustel (J. Viikberg, M. Kallasmaa, J. Õispuu, A. Õim jt).

Väljaspool Eestit korraldati koos Haridusministeeriumiga 5 keelepäeva.

Kaaskorraldajaks olid kohapealsed eesti seltsid. Peterburi keelepäeval esinesid *Jüri Valge* – “Eesti keelepoliitikast”, *Tiiu Erelt* – Eesti kirjakeele normimisest”, *Tiina Leemets* – “Uuemad inglise laenud eesti keeles”, *Jüri Viikberg* – “Mis on Võru keel”, Riia keelepäeval esinesid *Mati Erelt*, *Tiit-Rein Viitso*, *Jüri Valge*, *Tõnu Tender*, *Mart Rannut* ja *Urmas Sutrop*. Lundi keelepäeval peeti 6 ettekannet: *Mati Erelt* – “Eesti keele uurijate tegemistest”, *Tõnu Tender* – “Slängist ja huumorist”, *Tiina Leemets* – “Uuematest inglise laenudest eesti keeles”, *Jüri Viikberg* – “Eesti murdemaastikust ja võrulaste keelest”, *Jaan Õispuu* – “Meri ühendab. Eesti ja Rootsi kontaktid enne ja nüüd”, *Jüri Valge* – “Eesti keelepoliitika haamri ja alasi vahel”. Stockholmi keelepäeval olid päevakorras needsamad ettekanded. J. Õispuu ja T. Tender esinesid keelepäeva raames ka Stockholmi eesti koolis. Tampere keelepäeval esinesid *Karl Pajusalu* – “Ääntenmuutoksista nykyvirossa”, *Renate Pajusalu* – “Viron opetus suomalaisille”, *Kristiina Teiss* – “Luova kirjoittaminen kaksikielisen näkökulmasta”, *Rain Ots* – “Suomen virolaisten identiteetistä”, *Kristiina Praakli* – “Tampereen virolaisten äidinkieli ja suomen vaikutus siihen” ning *Jüri Valge* – “Viron kielipoliitikan tavoitteet ja niiden totuttaminen”. Keelepäev korraldati koos Tampere ülikooli ja Tampere eesti seltsiga.

3. Ettekandekoosolekud

Ettekandekoosolekuid peeti 10, neist 5 toimus Tallinnas ja 5 Tartus. Teemad olid: foneetika (Kalevi Wiik, Arvo Eek, Pire Teras ja Jaan Ross), murded (Karl Pajusalu, Piret Norvik, Evi Juhkam ja Juta Holst), piiblitõlke käsikirjad (Kristiina Ross), keelekorraldus (Reet Kasik, Tiiu Erelt, Ellen Uuspõld), grammatika (Helen Koks), terminoloogia (Arvi Tavast, Maire Raadik, Katrin Aava), kirjakeele ajalugu (K. Ross), fennougristika (Tiit-Rein Viitso, Ago Künnap, Sven-Erik Soosaar ja Iris Audova).

Ettekandekoosoleku nime all korraldati üks üliõpilaste pisikonverents. Esinejateks olid Tartu Ülikooli ja Tallinna Pedagoogikaülikooli üliõpilased. Ettekanded käsitlesid eesti murdeid (Mari-Liis Kalvik), grammatikat (Kati Kio), nimesid (Merit Lassmann) ja suhtluskeelt (Marika Mäsak).

3. Diskussioonid

2001. aastal algatas Emakeele Selts koos Tallinna Teadlaste Maja ning Haridusministeeriumiga arutelu teemal “Eesti keel teaduskeelena ja Euroopa Liit”. Diskussiooni nõukogusse kuulusid Mati Erelt, Tõnu Tender, Elsa Pajumaa ja Asta Õim. 2001. aastal peeti 5, 2002. aastal 2 diskussiooni: “Eesti keel õigus- ja majandusteaduste keelena tänapäeval ja tulevikus. Kas ja mis takistab?” (sissejuhatav ettekanne Kaie Keremilt) ning “Eesti keel teaduskeelena meie põllumajandusteadustes. On seda üldse vaja?” (sissejuhatavad sõnavõttud Eduard Väärilt ja Aleksander Maastikult). Ettevõtmine tipnes 25. aprillil konverentsiga Tallinnas (vt Konverentsid). Projekti toetas Avatud Eesti Fond ja Euroopa Liidu Infosekretariaat, projekti koordinaator oli Elsa Pajumaa.

II. Keeleainestiku kogumine

1. Sõnavõistlus

Emakeele Selts, Euroopa Liidu Infosekretariaat, Haridusministeerium, Eesti Õigustõlke Keskus ja Postimees korraldasid sõnavõistluse, eesmärgiga täita lünki eestikeelses Euroopa

Liidu teemalises sõnavaras. Laekus 111 kirja, Interneti teel pakuti sõnu 546 korral. Osavõtjaid oli ligikaudu 600, ettepanekuid laekus ligi 5300 (sh korduvad).

Žürii (Mati Erelt, Erkki Bahovski, Tiiu Erelt, Toomas Hendrik Ilves, Peeter Kreitzberg, Raivo Rammus, Hannes Rumm, Krista Kerge ja Tõnu Tender) andis välja 4 esimest, 4 teist, 6 kolmandat auhinda ja ühe ergutusauhinna. Žürii soovib kasutada järgmisi uusi eesti sõnu: sihtkomisjon (*ad hoc*-komisjon), üleilmastumine (globaliseerumine), lõimimine, lõiming (integreerimine, integratsioon), kriisiohjamine (kriisikorraldus, -ohjeldus, -reguleerimine), täisleppimatus (nulltolerants), lähimus(põhimõte) (subsidiiaarsus), tõukefondid (struktuurifondid), rakkerühm, rakkejõud (ingl *task force*), mestimine (ingl *twinning*), vabaühendus (valitsusväline organisatsioon), ühenduse õigustik (ühenduse *acquis*).

2. Keeleainestikku laekus 2002. aasta jooksul 1702 sedelit – Eduard Leppiku kohanimekogu Rakvere kihelkonnast.

III. Keelekorraldus

Keeletoimkonna koosseis: Reet Kasik – toimkonna vanem, liikmed: Tiiu Erelt, Krista Kerge, Katrin Kern, Jaak Peebo, Peeter Päll, Maire Raadik, Ellen Uuspõld, Tiit-Rein Viitso ja Einar Kraut.

Arutelust on spetsialistidena osa võtnud Aivar Valdre (BNS), Heino Mardiste (TÜ), Urve Tammjärv (EE), ning kirja teel arvamust avaldanud Ott Kurs (TÜ), Haljand Udam (EE), Ly Ehin, Aarand Roos (VM).

2002. aasta jooksul on toimkond

- a) võtnud vastu otsuse minna üle türkmeeni ja usbeki nimede kirjutamisel eesti transkriptsioonilt nende riikide endi ametlikule latinisatsioonile,
- b) kinnitanud näidiskohanime loendi ja leppinud kokku need nimed, mida peetakse võimalikuks kasutada ka traditsioonilisel kujul (otsus avaldatud Keeles ja Kirjanduses ning EKI koduleheküljel), c) otsustanud kasutada endise Musta Aafrika ametliku nimena Sahara-tagune Aafrika.

Toimkonna liikmed on vastanud ESile ja EKile saadetud kirjadele ning ajakirjanduses ilmunud eriarvamustele, tutvustades ning põhjendades ESi keeletoimkonna otsuseid.

IV. Uurimistöö korraldamine

Koos Eesti keelenõukoguga (Haridusministeeriumi finantseerimisel) on Emakeele Selts jätkanud 2001. aastal alustatud tööd eesti keele arendamise strateegia koostamisel. Emakeele Selts on osalenud järgmiste teadusprojektide koordineerimisel ja töö korraldamisel.

- Eesti kirjakeele kasutusvaldkondade (õigus, haldus, teadus, kõrgharidus, ajakirjandus, meelelahutus jm) seisundi analüüs (projekti juht Helle Metslang).
- Raamatu “Estonian Language” koostamine (projekti juht Mati Erelt).
- Eesti keele uurimise olukorra analüüs. Tulemused on liidetud keeleteadusharude kaupa ning avaldatakse Emakeele Seltsi aastaraamatu käesolevas erinumbris (projekti juht Mati Erelt). Nimetatud projektide täitmisel on kaasatud Tartu Ülikooli, Tallinna Pedagoogikaülikooli ja Eesti Keele Instituudi teadustöötajad.

- Jätkus töö raamatuga “Kultuuripeegel murdekeeles”, mille praegune pealkiri on “Vana Võrumaa jutustab” (vastutav täitja Mari Must, täitjad Eevi Ross, Helju Kaal). Tööd on toetanud Kultuuriministeerium.

V. Kirjastamine

2002. aastal on trükist ilmunud:

- Emakeele Seltsi aastaraamat nr 47 (2001), Tallinn 2002, 216 lk.
- Krimmi kogumik (konverentsi “140 aastat eestlust Krimmis” ettekanded). Koostanud ja toimetanud Jüri Viikberg. Tallinn 2002, 240 lk.
- Keeleajakiri Oma Keel nr 1 (80 lk) ja nr 2, 115 lk.
- Aime Vettik, Rein Kull. Tagasivaade õigussõnavara kujunemisloole (1920–1940). Tallinn 2002, 60 lk.
- Kodumurre nr 20, 126 lk.

VI. Muu tegevus

Emakeele Selts korraldas seltsi liikmetele ja üliõpilastele huvireisi “Järvamaa mõisad”. Osales 51 inimest, giidina oli kaasas mõisaurija Ants Hein.

Raamatukogu

2002. aastal on Emakeele Seltsi raamatukogu täienenud ligi 100 trükisega, mis on saadud vahetuse, annetuse ja ostu teel. Raamatukogus on arvel 5389 inventeeritud eksemplari trükiseid.

Liikmeskond

Emakeele Seltsil on 341 tegevliiget ja 9 auliiget. Aasta jooksul võeti vastu 5 uut tegevliiget, surma läbi lahkus 1, nimekirjast kustutati 8 (neist 1 omal soovil, 7 liikmemaksu võlgnevuse pärast).

Juhatus

Seltsi juhatuse koosseis: Mati Erelt – esimees, liikmed: Peeter Päll, Kristiina Ross, Silvi Vare, Jüri Viikberg, Tiit-Rein Viitso ja Jüri Valge.

Töötajad

Teadussekretärina töötab Asta Õim, raamatukogu juhatajana Helju Kaal ning raamatupidajana töövõtulepingu alusel Tiia Vajak.

Üldiseloostus

Emakeele Seltsi tegevusaasta on olnud ettevõtmisterohke. Nimetatagu siin arutelu “Eesti keel teaduskeelena ja Euroopa Liit” korraldamist koos Tallinna Teadlaste Maja ning Haridusministeeriumiga, kahe konverentsi korraldamist, keeleajakirja väljaandmist, teadusprojektide koordineerimist, mahukate publikatsioonide ettevalmistamist, igakuiseid ettekandekoosolekuid. Esiletõstmist väärib väliseestlaste keelepäevade korraldamine, koostöölepingu sõlmimine Peterburi eesti seltsiga jm. 2002. aastast on Emakeele Seltsil oma kodulehekülg (www.emakeeleselts.ee).

Rahaliselt on Emakeele Seltsi toetanud Eesti Teaduste Akadeemia, teadusprojekte on finantseerinud Haridusministeerium (programmist “Eesti keel ja rahvuskultuur” ning keelestrateegia ettevalmistustöödeks ettenähtud summadest). Publitseerimist on samuti

toetanud Haridusministeerium (ajakiri Oma Keel ja “Krimmi kogumik”) ning teatud määral ka Kultuuriministeerium. Emakeele Seltsile on teinud rahalise annetuse seltsi liige – Ene Sepp (2000 krooni).

Emakeele Seltsi üheks valupunktiks on üha vananev liikmeskond. Kui Emakeele Seltsi algusaegadel oli just üliõpilaskond oma noorusliku tarmukusega seltsi arendamisel kõige arvestatavam jõud, siis nüüd kipuvad üliõpilased kahjuks seltsi tegevusest vägisi kõrvale jääma. Vaid üsna harva on juhatuse pingutusel õnnestunud värvata üliõpilasi esinema. Üheks üliõpilaste kaasamise tulemuseks viimastel aastatel on nn üliõpilaste pisikonverents, kuid kuulajaskond on sealgi ikka sama – seltsi vanemad liikmed. Tänapäev oma üritusteküllaga pakub rikkalikult valikuvõimalusi ja nii üliõpilane kui ka gümnaasiumiõpilane ei tõtta osalema akadeemilistes üritustes, kui ta ei ole sellest otseselt huvitatud. Noorte kaasatõmbamine Emakeele Seltsi töösse peaks edaspidi olema üks meie olulisemaid ülesandeid.